

6. KLASSI EESTI KEELE TASEMETÖÖ

Märt Hennoste

Eesmärgid, ülesehitus ja korraldus

Tasemetöö eesmärk oli:

- hinnata II kooliastme eesti keele õpitulemuste saavutatust;
- pakkuda koolidele ja õpetajatele võimalust võrrelda oma ja teiste koolide õpilaste tulemusi;
- ühtlustada koolides korraldatavate eesti keele tööde taset, parandamist ja hindamist;
- kavandada tasemetöö tulemuste põhjal vajalikke muudatusi riiklikus õppekavas ja eesti keele õppekirjanduses.

Tasemetöö oli koostatud kahes, teineteisest põhiliselt ülesannete järjestuse poolest erinevas variandis.

Tasemetööga kontrolliti järgmisi teadmisi ja oskusi:

- kuulamisoskus (variandi A 1. ülesanne, variandi B 1. ülesanne);
- lausemoodustusoskus (A-2, B-4);
- sõnaliikide tundmine (A-3, B-10);
- kokku- ja lahkukirjutamine (A-4, B-6);
- lugemisoskus (A-5, B-7);
- kirjanike ja teoste tundmine, lugemus (A-6, B-8);
- täheortograafia ja võõrsõnade tähenduste tundmine (A-7, B-5);
- oskus eristada fakti ja arvamust, põhjust ning tagajärge (A-8, B-2);
- interpunktsioon (A-9, B-9);
- õigekiri ja vormimoodustus (A-10, B-3).

Tasemetöö koosnes 10 ülesandest (vt LISA 1). Kuulamisülesande täitsid õpilased õpetaja kaks korda ette loetud teksti põhjal. Teised ülesanded lahendasid õpilased tasemetöö teksti alusel, ootamata korraldust iga järgmise ülesande täitmiseks. Töö sisaldas ühe lisaülesande, mis oli mõeldud neile õpilastele, kes said kohustuslike ülesannetega varem valmis. Tasemetöökõks oli ette nähtud 45 minutit. Kokku võis õpilane töö eest saada 100 punkti.

Tasemetööd parandati koolides REKKi koostatud „Eesti keele 6. klassi üleriigilise tasemetöö läbiviimise ja hindamise juhendi“ põhjal. Punktide ja hinnete vastavus oli määratud haridusministri 20. septembri 2000. aasta määruse nr 33 „Õpilase hindamise, järgmisesse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord“ paragrahvide 10 ja 11 alusel järgmiselt:

- 90–100 punkti – hinne „5“;
- 70–89 punkti – hinne „4“;
- 50–69 punkti – hinne „3“;
- 25–49 punkti – hinne „2“;
- 0–24 punkti – hinne „1“.

Iga ülesande veatu lahendus andis 10 punkti. Eksimus või lahendamata üksikjuht võttis sellest ühe punkti maha. Kui õpilasel oli ühes ülesandes enam kui 10 eksimust, märgiti punktide arvu kohale 0. Miinustesse ei tohtinud punktide arvestuses minna. Hindamisel võis õpetaja punktiskaalat 5%, s.o 5 punkti ulatuses üles- ja allapoole muuta ning panna õpilasele vastavalt madalama või kõrgema hinde. Tasemetöö hindamisel võis õpetaja arvesse võtta ka lisaülesande täitmise sisukust ja korrektsust. Püsiva kirjaliku kõne puudega õpilase tasemetööd hinnati diferentseeritult. Tasemetöö hinnet arvestati veerandihinde väljapanemisel arvestusliku hindena.

Tasemetöö sooritamise tulemused

REKKile saadetud andmetel osales tasemetöös 948 õpilast, kellest 515 (54,33%) olid poisid ning 433 (45,67%) tüdrukud. Tasemetöö kirjutamise päeval puudus 48 õpilast, mis moodustab 5,06% valimisse kuulunud õpilaste arvust. Hinnanguid ning ettepanekuid tasemetöö kohta laekus Eksamikeskusele 58 koolist. Tasemetöö tulemuste analüüs põhineb 15% töödest, mis olid valitud nende tüüpilisust arvestades.

Tasemetöö keskmine hinne oli 3,90 (2004 – 3,62; 2003 – 4,00). Sooritamise edukus (hindele „3“, „4“ ja „5“ sooritanud õpilasi) oli 96,94% (2004 – 93,03; 2003 – 95,80) ning kvaliteet (hindele „4“ ja „5“ sooritanud õpilasi) oli 73,63% (2004 – 57,53; 2003 – 77,60).

Tabel 1. Tasemetöö hinded kõigi, poiste ning tüdrukute arvestuses

Hinded	Kõik		Poisid		Tüdrukud	
	arv	%	arv	%	arv	%
1	0	0	0	0	0	0
2	29	3,05	21	4,08	8	1,85
3	222	23,42	147	28,54	75	17,32
4	538	56,75	296	57,48	242	55,89
5	160	16,88	51	9,90	109	25,17

Tasemetöö keskmise hinde võrdlus õppeveerandi keskmise hindega näitab, et tasemetöö ning õppetöö raskusaste ning hindamise nõudlikkus on lähedased, erinevus jäi vahemikku 0,02–0,20 palli.

Tabel 2. Veerandi keskmise hinde ning tasemetöö hinde võrdlus kõigi, poiste ning tüdrukute arvestuses

	Kõik	Poisid	Tüdrukud
Veerandi keskmine hinne	3,78	3,55	4,05
Tasemetöö keskmine hinne	3,90	3,75	4,07

Tasemetöö keskmine punktisumma oli 76,46. Kõrgeim tulemus oli 99 (2004 – 98) ning madalaim 29 (2004 – 17) punkti. Kuna tasemetöö A- ning B-variant põhimõtteliselt kattusid, siis ei erine keskmised punktisummad variantide lõikes ning kõrgeim ja madalaim tulemus jagunevad variantide vahel juhuse põhjal.

Poiste ja tüdrukute tulemuste võrdlus näitab, et tüdrukute tulemused on poiste omadest paremad. Tüdrukute keskmine punktisumma oli 79,66 (2004 – 73,65; 2003 – 83,00) ning poistel 73,77 (2004 – 67,06; 2003 – 75,10). See aastati korduv erinevus on iseloomulik ka põhikooli lõpueksamile ning on seotud tüdrukute ja poiste ealiste iseärasustega selles vanuses. Tasemetöö lahendamise kõrgeim ja madalaim tulemus olid tüdrukutel vastavalt 99 ja 32 punkti ning poistel 99 ja 29 punkti.

Valimi põhjal olid tasemetöö sooritanutest 62 ehk 6,54% parandusõppel olevad õpilased. Logopeedilist abi saavaid õpilasi oli 85 (8,96%). Kolm õpilast (0,31%) õppis individuaalse õppekava alusel. 48 (5,06%) õpilase kodune keel erines kooli õppekeelest.

Tabel 3. Eri- ja tavatingimustel õppivate õpilaste tasemetöö tulemuste võrdlus

Erinevad tingimused	Õpilaste arv	Õpilaste %	Keskmine hinne	Keskmsed punktid
Parandusõpe	62	6,54	3,10	60,45
Logopeediline abi	85	8,96	3,28	64,18
Individuaalõpe	3	0,31	2,66	45,66
Muu kodune keel	48	5,06	3,65	71,06
Tavatingimused	750	79,11	4,01	78,79

Kõige kõrgema keskmise tulemuse saavutasid suurlinnakoolide õpilased, kelle keskmine punktisumma oli 80,24 ning keskmine hinne 4,11; neile järgnesid väikelinnakoolid (tulemused vastavalt 78,03 ning 3,95) ning maakoolid (74,20; 3,78). Kõige edukamalt sooritasid tasemetöö väikelinnakoolide (edukus 98,95%) ja suurlinnakoolide (98,72%) õpilased, kellele järgnesid maakoolid (96,75%).

Gümnaasiumide ja põhikoolide arvestuses näitasid kõrgemat keskmist tulemust esimesed, keskmised punktid vastavalt 78,02 ja 73,05 ning keskmised hinned 3,97 ja 3,73 palli. Ka edukuselt edestasid gümnaasiumid (98,90%) põhikoole (95,87%). (Valimisse kuulunud algkoolide arv oli liiga väike, et teha selle põhjal pädevaid üldistusi).

Klassi täituvuse seisukohast valitseb seaduspärasus, mida suurem on klass, seda paremad on õpitulemused. Seda reeglit suutsid sellel aastal rikkuda vaid väikesed, alla kümne õpilasega klassid, kus on võimalik õpilase individuaalseid erinevusi ja vajadusi rohkem arvestada. Tasemetöö tulemustest koolitüübiti, kooli asukoha ning klassi suuruse järgi annab ülevaate tabel 4.

Tabel 4. Tulemused kooli tüübi, asukoha ja klassi suuruse põhjal

Kooli tüüp/kooli asukoht/klassi suurus	Koolide/ klasside arv ja %	Keskmsed punktid	Keskmine hinne	Kvaliteet	Edukus
Algkool	1 / 2	86,38	4,56	100	100
Põhikool	35 / 60	73,05	3,73	64,60	95,87
Gümnaasium	22 / 38	78,02	3,97	79,82	98,90
Maakool	41 / 71	74,20	3,78	68,26	96,75
Väikelinna kool	7 / 12	78,03	3,95	78,42	98,95
Suurlinna kool	10 / 17	80,24	4,11	82,98	98,72
Kuni 10 õpilast klassis	17 / 29	77,19	4,02	82,32	100
11–20 õpilast klassis	21 / 36	74,07	3,73	61,90	95,24
21–30 õpilast klassis	15 / 25	76,60	3,91	73,33	93,33
Üle 30 õpilase klassis	5 / 10	80,28	4,10	83,33	100

Tasemetöö sisaldas kümme 10- punktilist ülesannet. Ülesannete jaotuses jäid tulemused vahemikku 4,58–8,91 punkti, seejuures tüdrukutel 5,35–9,05 ning poistel 3,93–8,80. Ülesannete lahendamise tulemused kõigi õpilaste, poiste ning tüdrukute arvestuses on esitatud tabelis 5.

Tabel 5. Tasemetöö tulemused ülesandeti

Ülesanne	Sisu	Punkte keskmiselt (kõik õpilased)	Lahendatuse % (kõik õpilased)	Punkte keskmiselt (poisid)	Lahendatuse % (poisid)	Punkte keskmiselt (tüdrukud)	Lahendatuse % (tüdrukud)	Poiste ja tüdrukute diferents punktides
A1 B1	Kuulamine	8,91	89,11	8,80	87,96	9,05	90,48	0,25
A2 B4	Lausemoodustus	8,05	80,48	7,71	77,11	8,45	84,49	0,74
A3 B10	Sõnaliikide tundmine	8,20	82,01	8,03	80,29	8,41	84,06	0,38
A4 B6	Kokku- ja lahkukirjutamine	8,23	82,28	7,92	79,18	8,59	85,94	0,67
A5 B7	Lugemis- oskus	7,93	79,30	7,77	77,69	8,12	81,22	0,35
A6 B8	Kirjanike ja teoste tundmine	6,86	68,63	6,32	63,20	7,51	75,07	1,19
A7 B5	Tähe- ortograafia ja sõnade tähenduste tundmine	7,55	75,52	7,46	74,64	7,66	76,57	0,20
A8 B2	Fakti ja arvamuse, põhjuse ja tagajärje eristamine	8,07	80,65	7,95	79,48	8,21	82,05	0,26
A9 B9	Interpunkt- sioon	4,58	45,82	3,93	39,32	5,35	53,53	1,42
A10 B3	Õigekiri ja vormimoodustus	8,08	80,83	7,88	78,83	8,32	83,20	0,44

Ülesannete analüüs

Tasemetöö koosnes 10 ülesandest, mille õige lahendamise korral oli õpilasel võimalik saada kuni 100 punkti. Töö raskuspunkt oli õigekirjal, millele olid pühendatud neli ülesannet (A4-B6, A7-B5, A9-B9, A10-B3). Seejuures kontrolliti õigekirja puhul täheortograafiat, interpunktsiooni ning kokku- ja lahkukirjutamist. Keeleülesannetest olid töös veel lausemoodustusülesanne (A2-B4), sõnaliikide tundmise ülesanne (A3-B10) ning vormimoodustusülesanne (A10-B3). Ainekava teistest valdkondadest kontrolliti kuulamisoskust (A1-B1) ja lugemisoskust (A5-B7), fakti ja arvamuse, põhjuse ja tagajärje eristamise oskust (A8-B2) ning kirjanike ja teoste tundmist (A6-B8).

Ainekava valdkonniti olid tasemetöö proportsioonid järgmised:

Ainekava valdkond	Ülesannete arv
Keel	6
Lugemine	2
Kuulamine	1
Kirjandus	1

Ainekava olulisematest valdkondadest ei olnud ühtegi ülesannet pühendatud kirjutamisele ehk tekstiloomele.

Kuulamisülesanne A1-B1

Kuulamisülesanne kontrollis õpilaste kuulamisoskust, s.o tähelepanelikkust kuulamisel, teksti mõistmist ning kuuldu meeldejätmist. Ülesanne oli valikvastustega: õpilane pidi väärast vastusevariandid maha tõmbama. Sisult olid A- ja B-variandi küsimused ja vastused identsed, välja arvatud küsimus A-2 ja B-1, millest ühes küsiti, mida ennustab valgetoonekurg ning teises, mida ennustab musttoonekurg. Koostajatele oli kõige raskem küsimuse A-3, B-2 sõnastamine, mille puhul vastus (Tänapäeval **ei usu enam keegi**, et lapse sünd kurgedega seotud on) ei tulene otseselt teksti sisust.

Ülesanne kontrollis peamiselt seda, kuidas õpilased suudavad tekstis esitatud teavet tähele panna ning meelde jätta. Ülesannet oleks rikastanud mõni olulise teabe ebaolulisest eristamine, kuuldu teabe kasutamise või hinnangu andmise küsimus.

Kuulamisülesande keskmine lahendatuse protsent oli 89,11. Poistel oli see 87,96 ning tüdrukutel 90,48. Keskmise tulemuse põhjal otsustades lahendati ülesanne hindele „4“. Valimi põhjal olid õpilaste tulemused järgmised:

Tabel 6. Ülesande A1-B1 tulemused

Küsimuse number	Õigete vastuste %
1.	94
2.	82
3.	80
4.	78
5.	96
6.	70
7.	54
8.	90
9.	84
10.	94

(Küsimuste nummerdamisel on kasutatud kõigi ülesannete puhul A-variandi järjestust.)

Kõige lihtsamaks osutusid valikvastused 5, 4, 10 ja 8, mille keskmine õigete vastuste protsent oli 90 või rohkem. Kõige raskem oli õpilastele valikvastus 7 (Eestis pesitseb kõige vähem toonekurgi (Vigalas ja Toris/saartel)), mille puhul oli õigete vastuste protsent 54%. Ülejäänud vastuste puhul jäävad õiged lahendused vahemikku 70–84%. Raskemad olid valikvastused, mis olid seotud geograafiaga: vastuse 7 puhul tuli eristada

Vigalat/Torit ning saari, vastuse 6 puhul tunda ilmakaari (Eestist (põhja pool/lõuna pool) toonekured ei ela.). Keeruline on selles vanuses ka teha vahet eelmisel, s.o 20. ning 19. sajandil (küsimus 4).

Lausemoodustusülesanne A2-B4

Ülesandes oli vaja moodustada kahest lausest üks ning seejuures kasutada võimalikult erisuguseid sidesõnu ja lausetüüpe. Ülesandega kontrolliti lausemoodustusoskust ning kirjavahemärgitarvitust. See koosnes kümnest lausepaarist. Ülesande töökäsku ei saa pidada päris õnnestunuks, sest õpilane võis ise lausetüüpe valida ning ühesuguste lausetüüpide kasutamine oli lubatud. Sellega kujunes ülesande raskusaste õpilaseti erinevaks.

Ülesande keskmine lahendatuse protsent oli 80,48, poistel oli see 77,11 ning tüdrukutel 84,49. Seega on tüdrukute lausemoodustusoskus poiste omast oluliselt parem. Keskmise tulemuse põhjal lahendati ülesanne hindele „4“. Lausete lõikes on tulemused esitatud tabelis 7.

Tabel 7. Ülesande A2-B4 tulemused

Lause number	Valede lahenduste %	Keelelt vigaste lahenduste %	Õigete lahenduste %
1	16	16	68
2	12	20	68
3	14	20	66
4	18	24	58
5	14	16	70
6	16	42	42
7	12	14	74
8	8	10	82
9	14	8	78
10	14	22	64

Valimi põhjal osutus õpilastele kõige raskemaks lausete 6 (Ema oli surnud. Pipi oli veel üsna tilluke.) ühendamine ja kirjavahemärgistamine. Õiged lahendusi oli selle puhul vaid 42%. Liitlause moodustamisega ei saanud hakkama 16% õpilastest, keelelt vigaseid lahendusi oli 42%. Keerulisemad olid ka laused 4 (Kunagi oli Pipil isa. Loomulikult oli Pipil ka ema.) ja 10 (Pipi oli küll veel väike. Ta oli kole tugev.). Esimesel juhul oli õiged lahendusi 58, keelelt vigaseid 24 ning valesid 18%. Teisel juhul olid vastavad näitajad 64, 22 ja 14%. Neljanda lause puhul ei osatud näha kõige lihtsamat lahendust ning ühendada kaks lauset üheks sidesõna „ja“ abil.

Kuuenda lause puhul jäädki hätta sidesõna „kui“ ning koma ja kümnenda lause puhul sidesõnade „aga“ ja „kuid“ ning koma kasutamiseqa. Kõige paremini saadi hakkama lausete 8 (Pipi oli päris kindel. Isa tuleb ühel päeval tagasi.) ja 9 (Ta uskus. Isast sai neegrite kuningas.) moodustamisega, mis tuli liita sidesõna „et“ ning koma abil. Lause 8 puhul oli õigeid lahendusi 82%, keelelt vigaseid 10% ning valesid 8%. Üheksanda lause puhul olid vastavad näitajad 78%, 8% ja 14%.

Enamik lauseid oli võimalik liita mehaaniliselt, s.t neis midagi muutmata, kasutades vaid erinevaid sidesõnu. Ülesande lahendamisel sai määravaks sidesõnade üldine kasutamissagedus, kuivõrd õpilased olid nendega kokku puutunud. Hästi osati kasutada sidesõnu „et“ ning „ja“. Raskusi valmistasid sidesõnade „kui“, „aga“, „kuid“, „kus“ kasutamine ning nende puhul kirjavahemärkide kasutamine.

Sõnaliikide tundmise ülesanne A3-B10

Ülesandega kontrolliti, kuidas õpilased tunnevad sõnaliike, selleks pidid nad igasse ruutu kirjutama nõutud algustähega nõutud liiki sõna. Sõnaliikidest kontrolliti nimi-, omadus-, arv- ase- ja tegusõna tundmist. Iga sõnaliigi kohta pidid õpilased leidma ühe s- ja m- tähega näite. Ülesande puhul jääb küsitavaks sõnaliikide sidumine kindlatähehliste näidetega. Selle asemel oleks mõttekam olnud kontrollida näitsõnade kasutamisoskust lauses. Tasemetöö hindamisjuhendis on selle ülesande juures vastuolu: ülesande 3 juures öeldakse, et õigeks tuleb lugeda sõnaliigilt sobiv ja õigesti kirjutatud sõna, leheküljel 3 ülesannet A3-B10 aga õigekirjutuse hindamisega ei seostata.

Ülesande keskmine lahendatuse protsent oli 82,01, seejuures oli poistel õigeid vastuseid 80,29% ning tüdrukutel 84,06%. Ülesanne lahendati hindele „4“. Sõnaliigiti olid tulemused järgmised:

Tabel 8. Ülesande A3-B10 tulemused

Sõnaliik	s- tähega õigete sõnade %	m- tähega õigete sõnade %	Keskmine õigete lahenduste %
Nimisõna	86	82	84
Omadussõna	82	82	82
Arvsõna	90	74	82
Asesõna	58	74	66
Tegusõna	84	84	84

Tabelist selgub, et kõige raskem oli õpilastele asesõna mõiste, mille keskmine õigete lahenduste protsent oli 66. Teisi mõisteid tunti enam-vähem võrdselt, keskmine õigete lahenduste protsent jäi vahemikku 82–84. Arv- ja asesõnade puhul on suured erinevused s- ja m- tähega näitsõnade leidmises, mis on tingitud eelkõige sellest, et nende esinemissagedused ei ole võrdsed: s- tähega asesõnade ning m- tähega arvsõnade näiteid on piiratud arv. Nii pakuti arvsõnadena välja ka sõnu „mitu“ ja „mitmes“ ning asesõnadena sidesõnu „sest“ ja „siis“. Ülesande analüüs osutab ka sellele, et õpilased ajasid segamini ase- ja omadussõna, ase- ja nimisõna, nimi- ja omadussõna ning tegusõna ja teonime mõisteid. 12% õpilastest oli ülesanne aga liiga raske ning see oli jäetud lahendamata või oli tervikuna valesti lahendatud.

Kokku- ja lahkukirjutamise ülesanne A4-B6

Ülesanne koosnes kümnest sõnapaarist, mille puhul õpilane pidi otsustama, kas kirjutada need kokku või lahu. Ülesandega kontrolliti kokku- ja lahkukirjutamise põhireeglite tundmist ja rakendamise oskust. Ülesanne sisaldas järgmiste tüüpjuhtude kontrolli: nimisõna kokkukirjutamine nimisõnaga lühitüvelisena ning ainsuse nimetavas ja omastavas käändes, kui ta märgib liiki või laadi; nimisõna lahkukirjutamine nimisõnast kui esimene sõna näitab kuuluvust; omadussõna lahkukirjutamine nimisõnast. Seda tüüpi ülesannete puhul oleks kohasem esitada veakriitilised juhtumid lauses, s.t tasemetöös ei tohiks kasutada sõnatasandil põhinevaid ülesandeid, mis on keelekasutuse seisukohalt küsitavad.

Õpilastele valmistas probleeme ülesande töökäsu täitmine, mis erines harjumuspärasest. Õpilased pidid kokkukirjutatavad sõnad ühendama kaarekesega ning lahkukirjutamisel kasutama püstkriipsu. Paljud õpilased märkisid töös ära vaid kokkukirjutatavad sõnad, õpetajad parandasid aga hindamisjuhendi põhjal kõik juhtumid, kus püstkriips puudus, veaks.

Ülesande keskmine lahendatuse protsent oli 82,28, seejuures tüdrukutel oli see 85,94 ning poistel 79,18. Ülesanne lahendati hindele „4“. Kokku- ja lahkukirjutamise üksikjuhtumite põhjal olid tulemused järgmised:

Tabel 9. Ülesande A4-B6 tulemused

Sõnad	Õigete lahenduste %
kivikatus	84
laualamp	90
vaatluspost	72
poisi nuga	86
ehituskaup	80
isa tangid	92
kuulus kamp	90
võitlusvaim	76
raudaed	92
ilus ilm	90

Reegliti olid ülesande sooritamise tulemused järgmised:

Reegel	Keskmine õigete lahenduste %
Nimisõna kokkukirjutamine nimisõnaga ainsuse nimetavas ja omastavas käändes kui esimene sõna märgib liiki või laadi	89
Nimisõna kokkukirjutamine nimisõnaga lühitüvelisena kui see märgib liiki või laadi	76
Nimisõna lahkukirjutamine nimisõnast kui esimene sõna näitab kuuluvust	89
Omadussõna lahkukirjutamine nimisõnast	90

Tabelist on näha, et õpilastele oli kõige raskem nimisõna kokkukirjutamine nimisõnaga lühitüvelisena: sõna „vaatluspost“ kirjutasi valesti 28% ning sõna „võitlusvaim“ 24% tasemetöö sooritajatest. Probleeme valmistas ka sõna „kivikatus“ õigekiri (eksimusi 16%), samas saadi sõna „laualamp“ kirjutamisega paremini hakkama (eksimusi 10%). Keerulisem oli õpilastele ka sõnaühendi „poisi nuga“ kirjutamine (eksimusi 14%).

Õpilaste oskust sõnu kokku ja lahku kirjutada võib pidada heaks, siiski vajab õppetöös suuremat tähelepanu lühitüvelise nimisõna ja nimisõna kokkukirjutamise reegel.

Lugemisülesanne A5-B7

Lugemisülesanne põhines 132sõnalise aimeteksti lugemisel ning selle põhjal lünkteksti täitmisel (10 lünka). Ülesande keskmine lahendatuse protsent oli 79,30, tüdrukutel oli see 81,22 ning poistel 77,69. Selles vanuses on poiste kehvem lugemisoskus tavapärane ning seotud nende arengu üldiste iseärasustega.

Ülesanne põhines faktidel, s.t kõikide lünkade vastused sai tekstist leida. Õpilastel polnud vaja teksti põhjal midagi tuletada, järeldada, võrrelda, hinnata jne. Lugemisülesanne lahendati hindele „4“. Lünkade kaupa analüüsid saadi ülesandega hakkama järgmiselt:

Tabel 10. Ülesande A5-B7 tulemused

Lause number	Õigete lahenduste %
1	66
2	86
3	92
4	92
5	80
6	86
7	90
8	90
9	76
10	12

Kõige raskem oli õpilastel täita kümnendat lünka, mille puhul oli valesid vastuseid koguni 88%. Õpilased leidsid tekstist küll õige vastuse, kuid ei pannud tähele, et lünklauses olev sõna „vähemalt“ ei võimalda vastust tekstist automaatselt ümber kirjutada: enamik õpilasi vastas kolme kuu asemel 3–10 kuud. Raske oli ka esimene lünklause (valesid vastuseid 34%), kus pidi tekstist leidma, kui kaua on õlipuid Vahemeremaades juba kasvatatud. Õige vastus oli „Rohkem kui viis ja pool tuhat aastat“, selle asemel pakuti sageli „viit tuhandet“ ning „viit ja poolt aastat“. Üheksanda lünklause täitmisel eksis 24% õpilastest. Siin pidid õpilased tekstist leidma, milles leotati puult võetud oliive. Õige vastus oli „Söögisooda lahuses“, mille asemel pakuti vastusteks variante „Soolvees“, „Söögisoodas“ ning „Lahuses“.

Õpilastele keeruliseks võib pidada ka viendat lauset (eksimusi 20%). Kuid selle lünkausega on eelkõige seotud koostamisprobleemid. Õpilased pidid leidma, mida õlipuu sümboliseerib. Tekst annab ühese vastuse, et õlipuu sümboliseerib rahu. Eeldatavas vastuses oodati, et õpilased vastaksid rahu ja/või puhtust. Teksti põhjal sümboliseerib puhtust aga oliivõli. Hindamisjuhendi põhjal lugesid õpetajad valeks vastused, kus nimetati vaid rahu. Seega ei ole valede vastuste protsent selle lünkause puhul adekvaatne. Ülejäänud lünkause täitmine õpilastele raskust ei valmistanud.

Kirjanike ja nende teoste tundmise ülesanne A6-B8

Ülesandes pidid õpilased nimetama viie kirjaniku ees- ja perekonnanime ning märkima igaühe juurde ühe tema sulest ilmunud raamatu. Iga nimetamata jäänud kirjanik või teos, samuti kirjanikule omistatud vale teos võttis tasemetöö sooritajalt ühe punkti maha. Välismaiste autorite puhul lubati kasutada ka eesnime tähte ning salliti õigekirjavigu, kui need ei seganud nimest arusaamist. Ülesandega püüti kontrollida, kuivõrd õpilased teise kooliastme lõpuks teavad laste- ja noorsookirjanikke, on lugenud ja/või teavad nende teoseid. Ülesanne põhines kirjanike ja teoste nimetamisel, selle seostamine lugemuse kontrolliga oleks olnud tõhusam, kui see oleks puudutanud ka teostega seotud üksikasju.

Ülesande keskmine lahendatuse protsent oli 68,63, seejuures tüdrukutel oli see 75,07 ning poistel 63,20. Teiste ülesannetega võrreldes madalamas tulemusel on peasüü poistel, kelle kirjanduse tundmine on tüdrukute omast oluliselt kehvem. Kokkuvõttes lahendati ülesanne siiski hindele „3“.

Sagedamini nimetati järgmisi autoreid ja teoseid:

Eesti kirjandus – Fr. R. Kreutzwald „Kalevipoeg“; O. Luts „Kevade“, „Nukitsamees“; E. Bornhöhe „Tasuja“; E. Kippel „Meelis“; A. H. Tammsaare „Tõde ja õigus“; A. Pervik „Kunskmoor“; S. Rannamaa „Kadri“; E. Raud „Naksitrallid“, „Sipsik“; J. Kross „Mardileib“.

Väliskirjandus – A. Lindgren „Pipi Pikksukk“, „Meisterdetektiiv Blomkvist“, „Bullerby lapsed“, „Vennad Lõvisüdamed“; M. Twain „Tom Sawyer“; R. Kipling „Mowgli“; J. K. Rowling „Harry Potter“; F. Molna´r „Pa´l-tänava poisid“.

Tööde analüüs näitas, et nelja-viielised õpilased said selle ülesandega hästi või väga hästi hakkama, kahelised-kolmelised õpilased aga jäid ülesande lahendamisele hätta, nende lugemus ja kirjandusteadmised olid oluliselt kehvemad. Paljudele valmistas suurt raskust autorite ja teoste omavahel seostamine. Valdavalt toodi näiteid eesti kirjandusest, väliskirjandust tunti vähem. Eesti kirjandusest nimetati kõige rohkem Lutsu ja tema teoseid, väliskirjandusest Lindgreni ning tema lasteraamatuid. Ülesanne näitas, et lugemisele ja kirjandusteadmistele tuleb pöörata suuremat tähelepanu.

Täheortograafia ja sõnatähenduste tundmise ülesanne A7-B5

Ülesandega kontrolliti õpilaste võõrsõnatundmist tähenduse ja õigekirjutuse aspektist. Õpilased pidid puuduva tähe asemel kirjutama lünka õige tähe ning nummerdama tähenduse sõnaga ühtviisi. Iga väärtalt täidetud lünk ning vääralt tähenduse märkimine jättis õpilase 0,5 punktist ilma. Punktide kogusumma ümardati täisarvuks, seega sai osa õpilasi selle ülesande puhul pool punkti preemiat. Küsitav on selle ülesande puhul ka sõnatasandilt lähtumine: õpilasi ei toetanud praktilisele keelekasutusele omane lausekontekst. Võõrsõnad oli valitud põhimõttel, et suure tõenäosusega peaksid õpilased neid teise kooliastme lõpuks tundma.

Ülesande keskmine lahendatuse protsent oli 75,52, seejuures poistel oli see 74,64 ning tüdrukutel 76,57. Kiitust väärivad poiste hea tulemus selle ülesande lahendamisel. Ülesanne lahendati hindele „4“. Ülesande ositi olid tulemused järgmised:

Tabel 11. Ülesande A7-B5 tulemused

Sõna	Õigekirjavigade %	Valede tähenduste %
arhitekt	20	8
žurnalist	70	24
katastroof	24	10
kolleeg	36	12
zoologia	34	6
tragöödia	22	8
baleriin	12	8
mandariin	12	4
barjäär	80	58
intelligents	68	54

Kõige raskemaks osutus sõna „barjäär“, mille tähendust ei tundnud 58% ning mille kirjutamisel tegi 80% õpilastest õigekirjavigu. Kõige rohkem kasutati „barjääri“ asemel sõna „karjäär“ ning selle tähenduseks pakuti haritlaskonda.

Raske oli õpilastele ka sõna „intelligents“ tähendus (vigu 54%) ja õigekiri (vigu 68%). Valdavalt kirjutati see sõna kujul „inteligents“ ning tähenduseks pakuti ajakirjanikku. Võõras oli õpilastele kasutusest taanduv sõna „žurnalist“, mille kirjutamisel eksis 70% tasemetöö sooritajatest, sõna tähendust ei teadnud 24% õpilastest. „Žurnalisti“ tähenduseks peeti sageli haritlaskonda, kirjavisiis olid esindatud järgmised variandid: jurnalist, furnalist, durnalist, kurnalist, turnalist, gurnalist, sumalist, šurnalist ja zurnalist. Ülejäänud sõnade tähendusi tunti hästi, kuid õigekirjaga oldi suuremates raskustes. Tüüpilised õigekirjavead olid järgmised: arhitekt *pro* arhidekt; katastroof *pro* katastrof; kolleeg *pro* koleeg; zoologia *pro* zooloogia; tragöödia *pro* dragöödia; baleriin *pro* balleriin; mandariin *pro* mandarin. Võõrsõnade tundmise kontrollimine võõrkeele õpetusele iseloomulikult kujul on eesti keele kui emakeele õpetuse seisukohast küsitav.

Fakti ja arvamuse, põhjuse ja tagajärje eristamise ülesanne A8-B2

Ülesandega püüti hinnata, kuivõrd õpilased valdavad teksti mõistmisega seostuvaid üldoskusi. Ülesanne jagunes kahte ossa: esimeses osas pidi õpilane otsustama, kas tegu on fakti või arvamusega; teises osas määrama, mis on põhjus, mis tagajärg. Ülesande esimene osa oli esitatud lause-, teine sõnatasandil. Iga väära otsustuse korral jäi õpilane ühest punktist ilma.

Ülesande keskmine lahendatuse tulemus oli 80,65%, poistel oli see 79,48 ning tüdrukutel 82,05. Ülesanne lahendati hindele „4“. Ülesande ositi olid tulemused järgmised:

Tabel 12. Ülesande A8-B2 tulemused, A osa

Kas fakt (F) või arvamus (A)?	Õigete lahenduste %
Eestis paistab päike liiga harva. (A)	88
Kadri keskmine hinne on 4,5. (F)	78
Võrtsjärv on suuruselt Eesti teine järv. (F)	84
Eesti parim ajaleht on Eesti Ekspress. (A)	88
Erki Nool on võitnud olümpiamängudel kuldmedali. (F)	92

Tabel 13. Ülesande A8-B2 tulemused, B osa

Kas põhjus (P) või tagajärg (T)?	Õigete lahenduste %
külmetus (P) – köha (T)	64
pisarad (T) – kurbus (P)	68
valgus (P) – varjud (T)	70
pahategu (P) – karistus (T)	86
lokid (T) – lokirullid (P)	74

Paremini õnnestus õpilastel ülesande A-osa, mille keskmine lahendatuse protsent oli 86,0.

B-osa oli raskem, selle lahendamise tulemus oli 72,4%. A-osa sisaldas kaht arvamus- ning kolme faktilauset. Õpilastele oli raskem fakti-mõiste ning selle äratundmine. 22% õpilastest pidas arvamuseks fakti, et Kadri keskmine hinne on 4,5 ning 16%, et Võrtsjärv on suuruselt Eesti teine järv. Neid, kes arvamuslauseid 1 ja 4 ära ei tundnud, oli mõlemal juhul 12%.

Põhjuse ja tagajärje eristamine oli raske kahelistele ja kolmelistele õpilastele, kellest paljud ei saanud aru ka ülesande põhimõttest, et sõnu tuleb analüüsida paaride kaupa. Kõige paremini saadi hakkama pahateo-karistuse määramisega, mille puhul oli eksimusi 14% õpilastest. Teiste eritletavate seoste puhul jäid eksimused vahemikku 26–36%. Seejuures kõige raskem oli külmetuse-köha eristamine põhjuse ja tagajärjena (õigeid vastuseid vaid 64%). Ülesande B-osa mõistmisele ja lahendamisele oleks aidanud kaasa, kui õpilane oleks pidanud põhjus- ning tagajärjesõnu kasutama lauses õiges tähendusseoses. Põhjuse-tagajärje seosed vajavad kirjandiõpetuses tõsisist tähelepanu.

Interpunktsiooniülesanne A9-B9

Ülesandega kontrolliti, kas õpilane oskab lauseid kirjavahemärgistada. Ülesanne koosnes kahest otsekõnelausest, mis omakorda nõudsid õpilaselt jutustava, küsi- ja liitlause ning ütte ja võrdluse tundmist ning kirjavahemärgistamise oskust. Tasemetöösse valitud laused olid 6. klassi õpilastele liiga rasked: ülesande

keskmine lahendatuse protsent oli 45,82, seejuures poistel oli see 39,32 ning tüdrukutel 53,53. Ülesanne lahendati hindele „2“.

Ülesande lahendamisel tehti järgmisi tüüpilisi vigu:

- otsekõne jutumärkide kasutamisel eksis valimi põhjal 80%;
- osaluset ei osanud pealausest komadega eraldada 88%;
- üteti ei osanud muust lausest reeglipäraselt eraldada 74% õpilastest.

Vähem tehti vigu (26%) küsimärgi kasutamisel esimese otsekõnelause pealause lõpus; 20% õpilastest pidas vajalikuks eraldada võrdlus ülejäänud lausest komaga. Tulemuse 0 punkti sai 14% õpilastest.

Õigekirja- ja vormimoodustusülesanne A10-B3

Ülesandega kontrolliti õpilaste õigekirja- ja vormimoodustusoskust. Ülesanne koosnes kümnest lausest, millest igas oli üks sõna, mida õpilane pidi lausest tulenevalt kasutama õiges vormis ning õigesti kirjutatuna. Nii väär vorm kui ka õigekirjaviga jättis õpilase poolest punktist ilma. Ülesandega kontrolliti võrdlusastme moodustamist (1 juhul), nimisõnade käänamist (5), asesõna käänamist (1) tegusõnade pööramist (2) ja tegevusnime kasutamist (1). Õigekirjajuhutudest sisaldas ülesanne konsonantühendi, geminaadi, võõrsõna, rõhuliite, i- ja j- õigekirja.

Ülesande keskmine lahendatuse protsent oli 80,83, poistel oli see 78,83 ning tüdrukutel 83,20. Ülesanne lahendati hindele „4“. Tulemused lausete arvestuses on esitatud tabelis 14.

Tabel 14. Õigekirja- ja vormimoodustusülesanne A10-B3

Lause/sõna vorm	Vormi- vigade %	Õigekirja- Vigade %	Tüüpvead
1. (kõige) väledam	18	2	(kõige) väledaim, (kõige) välem, (kõige) kiirem
2. nurka	1	6	nurkka
3. õpitud	2	24	õppitud
4. duši (all)	1	76	dušši (all)
5. kunstnike / kunstnikkude	24	14	kunstnikute, kunstnikude, kunstniku, kunsti
6. parkis (auto)	2	2	parkkis (auto)
7. kukleid	1	30	kukkleid
8. seansi (lõpul)	6	48	seanssi (lõpul)
9. kellegagi	42	4	kellegiga, kellegika
10. (kilomeetrit) käia	2	30	(kilomeetrit) käija, (kilomeetrit) käiia

Ülesandes tegid õpilased kõige rohkem vigu vormi „kellegagi“ moodustamisel (õigeid lahendusi 58%) ning sõna „kunstnik“ mitmuse omastava käände moodustamisel (õigeid lahendusi 76%). Teistest raskem oli ka sõnast „väle“ pika ülivõrde moodustamine (õigeid vastuseid 82%). Õigekirjas eksiti kõige rohkem sõna „dušš“ omastava käände kirjutamisel (õigeid 24%). Raske oli ka sõna „seanss“ omastava käände (õigeid 52%) õigekirja. Vähem eksiti sõna „kukkel“ mitmuse osastava käände (õigeid 70%) ning tegevusnime „käia“ (õigeid 70%) kirjutamisel. Teiste ülesandes esitatud vormide moodustamise ning õigekirjaga said õpilase hästi hakkama.

Õpetajate kvalifikatsioon, hinnangud ja ettepanekud

Eksamikeskusele laekus tagasiside 58 koolist. Valimis esindatud õpetajate kutsealane ettevalmistus on esitatud tabelis 15.

Tabel 15. Lõpetatud õppeasutus, õppeasutuse lõpetanud õpetajate protsent

Lõpetatud õppeasutus	Õpetajate %
Tallinna Ülikool (TPedI, TPÜ)	46
Tartu Ülikool	36
Muu õppeasutus	18

Tabel 16. Staaž õpetajana

Staaž aastates	Õpetajate %
1–5 aastat	12
6–10 aastat	13
11–15 aastat	13
16–20 aastat	24
21 ja rohkem aastat	38

Tabel 17. Õpetajate ametijärk ning eriala

Õpetaja ametijärk / eriala	Õpetajate %
Noorempedagoog	10
Pedagoog	72
Vanempedagoog	10
Pedagoog-metoodik	3
Ametijärk puudub / tööleping	5
Eesti keele ja kirjanduse õpetaja	55
Klassiõpetaja	6
Muu eriala	39

Tabelitest selgub, et 82% õpetajatest on lõpetanud Tallinna Ülikooli või Tartu Ülikooli, muu õppeasutuse lõpetanud on 18%. Kõige rohkem töötab pedagoogi ametijärku omavaid õpetajaid (72%), vanempedagooge ning pedagoog-metoodikuid oli kontrollitavate koolide õpetajate hulgas 13%, ametijärguta õpetajaid, kes töötasid töölepingu alusel, oli 5%. Kõige paremad tulemused olid pedagoog-metoodikute juhendamisel õppivatel koolilastel (keskmine punktisumma 78,48; keskmine hinne 4,02), neile järgnevad vanempedagoogid (õpilaste tulemused vastavalt 76,64 punkti ning 3,90 palli), noorempedagoogid (75,19; 3,70) ning pedagoogid (74,22; 3,80).

Keeruline on olukord eesti keelt ja kirjandust õpetavate õpetajate erialase ettevalmistusega. Vaid natuke rohkem kui pooltel (55%) on eesti keele ja kirjanduse õpetaja kvalifikatsioon. 6% õpetajatest on klassiõpetaja ettevalmistus ning koguni 39% ei oma kõrgharidust eesti keele ja kirjanduse erialal. Vajaduse sunnil on eesti keele õpetajaks hakanud paljud algklasside, loodusteaduste, muusika- ja kunstiopetajad ning logopeedid.

Enamik küsimustikule vastanud õpetajatest oli tasemetööga rahul ning pidasid seda kolmanda kooliastme eesti keele ja kirjanduse õppesisule ja õpitulemustele vastavaks. Kahtluse alla seati vaid kirjavahemärgistamise ülesande A9-B9 vastavus õpitulemustele. Tasemetööd hinnati õpilastele jõukohaseks ning tulemusi ootuspärasteks. 2004. aasta tasemetööst peeti seda lihtsamaks.

Õpetajate hinnangutes tasemetööle osutati järgmistele vajakajäämistele:

- interpunktsiooni ülesanne A9-B9 on 6. klassi õpilastele liiga raske;
- kirjanike ja nende teoste nimetamise ülesanne A6-B8 ei täitnud eesmärki kontrollida õpilaste lugemust;
- võõrsõnade tundmise ja õigesti kirjutamise ülesandesse A7-B5 olid valitud liiga rasked sõnad.

Õpetajate ettepanekud:

- vähendada töö mahtu, sest aeglase mõtlemisega õpilastele jäi ettenähtud aeg lühikeseks või pikendada töö kirjutamise aeg 60 minutini;
- vältida töös esitatuga analoogseid võõrsõnade kontrollimise ülesandeid, sest need viivad võõrsõnade tuupimiseni, mis ei saa olla õpetuse eesmärk;
- täpsustada tasemetöö punktiarvestust (näiteks ümardada vaid töö lõpptulemust) ning kirjutada hindamisjuhend täpsemalt lahti.

Tasemetööde parandamine ja hindamine oli hindamisjuhendi kohane. Tööd olid parandatud ja hinnatud üldiselt korrektselt, üksikuid hindamiserinevusi esines ülesannete A2-B4; A4-B6; A6-B8; A8-B2, A10-B3 puhul, mille hindamisjuhendit ei olnud täpselt loetud või pakkusid need erinevaid tõlgendusvõimalusi. Näiteks A2-B4 puhul jätsid mõned õpetajad tulemuse täisarvuks ümardamata; ülesandes A4-B6 märkis osa õpilasi ära vaid kokkukirjutamise juhtumid, hindamisjuhendi põhjal lugesid õpetajad veaks, kui õpilane lahkukirjutamise puhul ei kasutanud püstkriipsu, kuigi lahend oli õige; A6-B8-s andsid õpetajad punkte ka kirjanikule omistatud vale teose eest, s.t käsitlesid erinevalt hindamisjuhendist autoreid ja teoseid lahus; A8-B2 puhul hindasid mõned õpetajad põhjust ja tagajärge eraldi, mitte koos, nagu hindamisjuhend ette nägi; A10-B3 puhul oli õpetajatele kohati raske vahetegemine õigel ja vääril vormil ning õigekirjaveal.

Esines ka üksikuid tähelepanematusesest ning kiirustamisest tulenenud vigu. Eksimusi, mis oleksid mõjutanud tasemetöö lõpptulemust, kontrollimisel ei leitud.

Tasemetöö hindamisskaalat oli muutnud 14 õpetajat, kõigil juhtudel oli tegu hinde kõrgendamisega kuni 5%. 11 õpilase hinde tõstmise põhjus olid õpilase logopeediline probleem, 3 õpilase puhul kasutati hinde tõstmist nende motiveerimiseks, 2 juhul arvestati õpilaste individuaalsete iseärasustega (aeglase loomusega), 3 õpilase puhul toodi põhjuseks ülesande A9-B9 liigne raskus ning 3 õpilase puhul arvestati lisaülesande head täitmist. Kokku tõsteti 22 õpilase (2,23% valimist) tasemetöö tulemust.

Järeldused ja ettepanekud

Järeldused

1. Tasemetöö vastas II kooliastmel taotletavatele üldpädevustele ja õpitulemustele. Töö oli üldiselt jõukohane, liiga raskeks osutus vaid interpunktsiooniülesanne A9-B9. Ülesanded sobisid kontrollitavate õpitulemuste testimiseks, küsitavusi tekitas vaid laste- ja noorsookirjanike tundmist ning õpilaste lugemust kontrolliv ülesanne A6-B8. Töö sisaldas eri liiki ülesandeid oli mitmekülgne ning kontrollitavate õpitulemuste seisukohast tasakaalustatud.
2. Õpilased saavutasid tasemetööga kontrollitavad üldpädevused ja õpitulemused: edukuse protsent oli 97,58; kvaliteedi protsent 73,87 ning keskmine hinne 3,78. Võrreldes 2004. aastaga, olid tulemused paremad. Eelmisel aastal oli edukus 93,03%, kvaliteet 57,53% ning keskmine hinne 3,63. (Osa õpetajad pidas 2005. aasta tasemetööd eelmise aasta omast veidi lihtsamaks.)
3. Tüdrukute tulemused olid poiste omast mõnevõrra paremad, mis langeb kokku eelmistel aastatel avaldunud seaduspärasusega. Poiste keskmine tulemus oli 3,75 palli, tüdrukutel 4,07 (2004 vastavalt 3,47 ja 3,79). Tasemetöö oli õpetajate ootuste kohane ning koolihinnetega korrelatsioonis: keskmine veerandihinne poistel 3,55; tüdrukutel 4,05 palli.
4. Tasemetöö tulemusi mõjutas mõnevõrra see, et õpilased ei suutnud alati piisava tähelepanuga lugeda tööjuhendeid ning õpetajad hindamisjuhendit. Aeglasemate õpilaste tasemetöö tulemusele avaldas mõju ka see, et neil ei jäänud aega töö kontrollimiseks. Mõnel õpilasel jäi tasemetöö ajapuudusel lõpetamata.

Ettepanekud

1. Kaalutleda tasemetöö jagunemist kümneks kümnepunkti väärtusega ülesandeks, sest sel juhul on raskem määrata töö rõhkusid, mida ning mis mahus kontrollida.
2. Küsitav on lisaülesande arvestamine tasemetöö hindamisel. Lisaülesanne oli mõeldud kiirematele õpilastele aja täiteks. Tasemetöö hinded peavad kujunema ühelt aluselt ning olema võrreldavad.
3. Tasemetöö ülesanded peaksid olema üles ehitatud selliselt, et puudub ka teoreetiline võimalus arvestada tulemust miinuspunktides.
4. Tasemetöö ülesehitus peaks olema selline, et kontrollitavaid üksikküsimusi saab arvutiga statistiliselt analüüsida.
5. Tasemetöö ülesannete tööjuhendid peaksid olema kirjutatud õpilastele arusaadavamalt.
6. Tasemetöös tuleks vältida sõnatasandi ülesandeid, ülesanded peaksid põhinema terviklausetel või seotud tekstidel.
7. Tasemetöö hindamisjuhend tuleks kirjutada detailselt lahti, et vältida töö parandamis- ja hindamiserinevusi.
8. Parandada tuleks tasemetöö kujunduslikku külge ning funktsionaalsust.
9. Tasemetöö mahtu võiks vähendada või anda ülesannete lahendamiseks 60 minutit.